RAXMATOV NURBEK ERKINOVICH

NOTALASHTIRISH

VA KOMPYUTER DASTURLARIDA ISHLASH

O'quv qo'llanma

Scanned by TapScanner

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

RAXMATOV NURBEK ERKINOVICH

NOTALASHTIRISH VA KOMPYUTER DASTURLARIDA ISHLASH

(jonli ijro vaqtida musiqa asarlarini notaga olish tajribasi)

5111100-Musiqa ta`limi talabalari uchun mo`ljallangan

O'QUV QO'LLANMA

"Durdona" nashriyoti
Buxoro – 2021

Scanned by TapScanner

UO'K 78.023:004.4(075.8)
85.90я7
R 30
Raxmatov N. E.
Notalashtirish va kompyuter dasturlarida ishlash [Matn] : o'quv qo'llanma / N.E. Raxmatov.-Buxoro: OOO "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti,2021. -132 b.

КБК 85.90я7

ANNOTATSIYA

Ushbu o'quv qo'llanma Oliy o`quv yurtining 5111100 – musiqa ta'limi o`qituvchilari va talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, unda "Notalashtirish va kompyuter dasturlarida ishlash" fani bo'yicha ma`lumot va metodik tavsiyalar berilgan. Ushbu o`quv qo`llanmaga MTMRMGTMOI "Maktabgacha va musiqiy ta`lim" kafedrasi dotsenti B.G.Azimov va BuxDU "San`atshunoslik" fakulteti dekani p.f.n. prof. B.X.Madrimov tomonidan ijobiy taqriz berilgan hamda mazkur o`quv qo`llanma muhokama qilingan universitet o`quv-metodik kengashining 2020 yil 27 avgustdagi 1-son majlis bayoni bilan tanishtirilgan. O'quv qo'llanmada zamonaviy nota tahriri Sibelius 7 dasturining asosiy funksiyalari, ishlash va ishlatish qoidalari, turli xil cho'zimdagi notalarni nota yo'liga joylashtirish yo'llari, musiqa asarlari, shuningdek, fortepiano partiturasini tartibga solish, o'zbek xalq musiqa merosi namunalarini notaga olish ko'nikmalarini shakllantirish, Sibelius 7 dasturi bilan ishlash malakasini oshirish kabi amaliy masalalarni o'z ichiga oladi.

Taqrizchilar:

B.X. Madrimov, BuxDU "San`atshunoslik" fakulteti dekani p.f.n. prof.

B.G. Azimov, MTMRMGTMOI "Maktabgacha va musiqiy ta`lim" kafedrasi dotsenti

Ushbu o'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020-yil 28-dekabrdagi 676-sonli buyrug'iga asosan nashr etishga tavsiya qilindi

ISBN 978-9944-7081-7-4

Scanned by TapScanner

SO'ZBOSHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha belgilab bergan 5 ta muhim tashabbuslardan uchinchisi aholi va yoshlar o'rtasida kompyuter texnologiyalari va internetdan samarali foydalanishni tashkil etishga qaratilgan.

Shundan kelib chiqib, yoshlarning mafkuraviy immunitetini kuchaytirish, ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun sharoitlar yaratish, ularni kompyuter texnologiyalari, dasturlash asoslari, kompyuter o'yinlari va kompyuter sportiga jalb etishga qaratilgan. Shu bilan birga, xalqaro miqyosda zamonaviy texnologiyalarga asoslangan raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida yuqori malakali dasturchi va mutaxassislarni tayyorlash tizimini takomillashtirish, umumta'lim maktablarini zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ta'minlash va yuqori tezlikdagi internet jahon axborot tarmog'iga ulanish, kompyuter o'yinlari va kibersportni yoshlar o'rtasida yanada ommalashtirishga qaratilgan.[1]

Yuqorida keltirilgan fikrlarni inobatga olgan holda musiqa yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalar ham kompyuter dasturlarida, shu jumladan notalashtirish uchun mo'ljallangan maxsus Sibelius 7 dasturida ishlashni, shu bilan birga o'zbek musiqa san'ati asarlarini notaga olishni o'rganishlari foydadan xoli emas. Undan tashqari, kompozitorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi yoshlar ham ushbu qo'llanmadan foydalanishlari mumkin.

Kichik bir eslatmani aytib o'tish joiz deb hisobladim. Ushbu o'quv qo'llanmani o'qish jarayonida dasturda shu amallarni hamohang bajarish kelajakda yaxshi natijalarni ko'rsatishga xizmat qiladi. Shu bilan birga foydalanuvchilarning dasturda ishlash ko'nikmalari oshishiga xizmat qiladi degan umiddaman.

---

[1]http://uz.infocom.uz saytidan olingan ma' lumutga asoslangan.

Scanned by TapScanner

- MUSIC CONSTRUCTION SET
- FINALE
- ENCORE
- CAPELLA
- CAKEWALK OVERTURE
- NOTEWORTHY COMPOSER
- RHAPSODY
- QUICKSCORE ELITE
- LOGIC PRO X SCORE EDITOR
- PRO TOOLS SCORE EDITOR
- SIBELIUS 4,6,7...

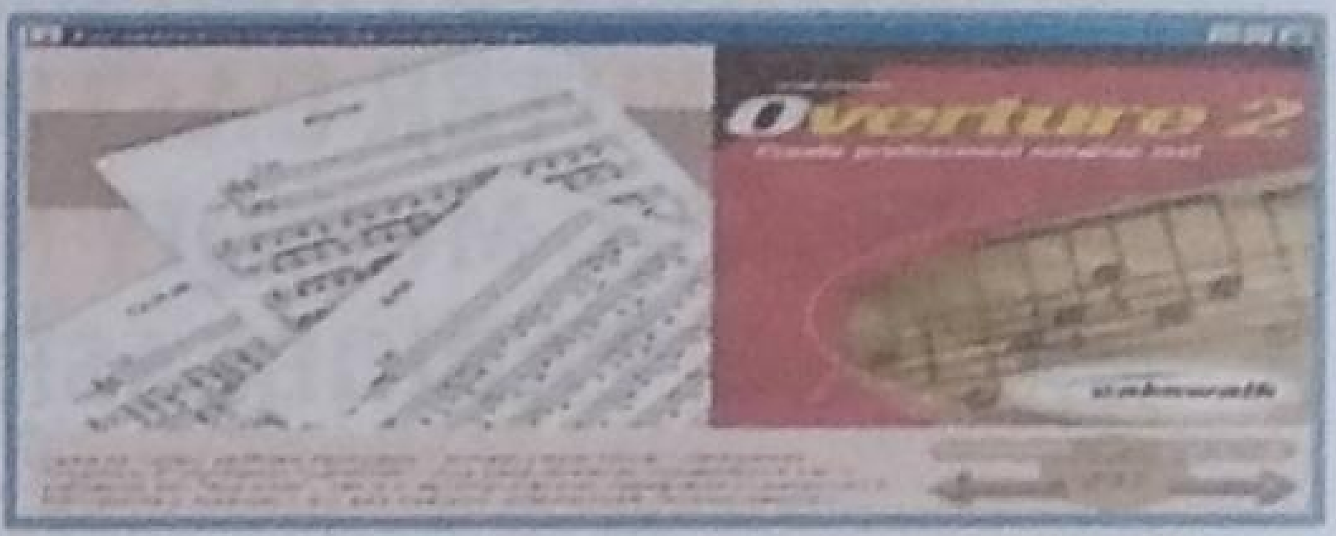

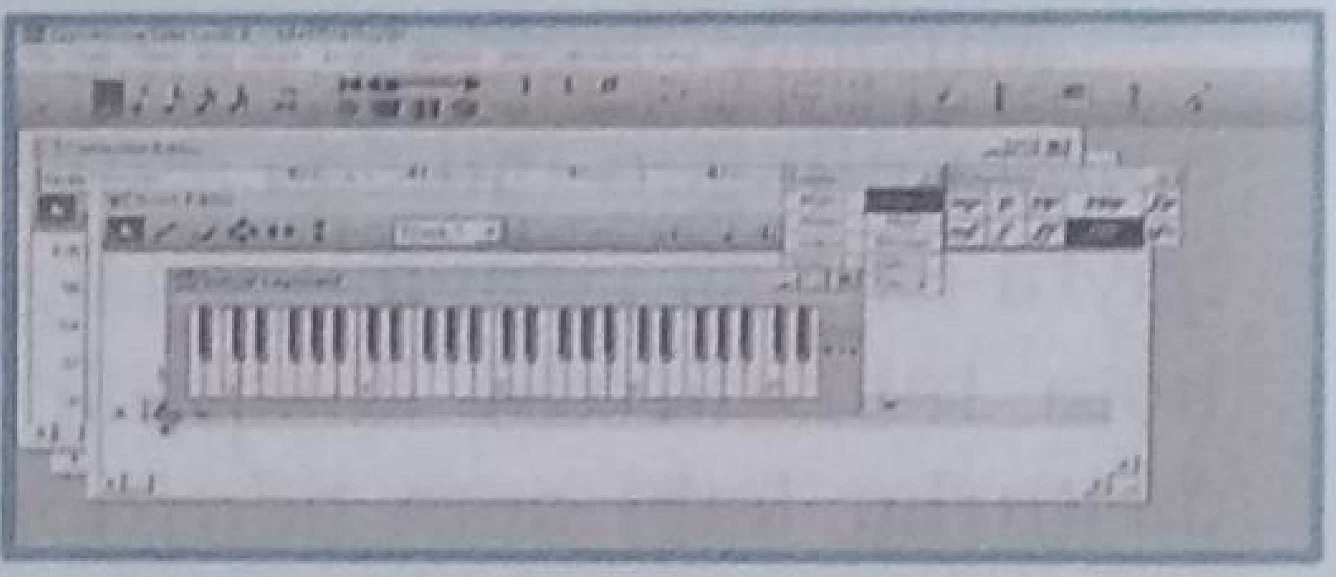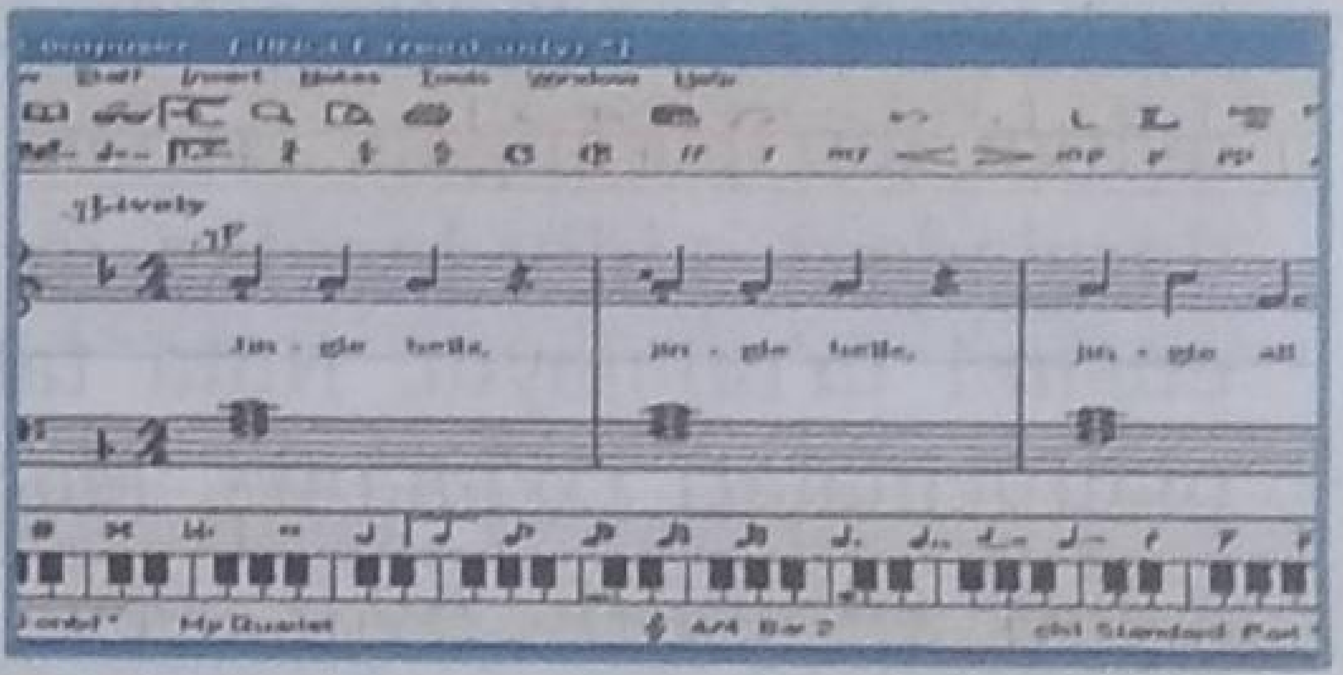

"SCORE" VA "MUSIC CONSTRUCTION SET" DASTURLARI

Bundan tashqari barcha yangi kompaniyalar o'z dasturlarini ishlab chiqish va uni mukammallashtirish uchun bel bog'lashgan.

Musiqiy tahrirlovchilarning rivojlanishi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

Scanned by TapScanner

saksafon, truba, trombon, va hokazo) yoki butun orkestr guruhlari (yog'och damli cholg'u asboblari guruhi, mis damli cholg'u asboblari guruhi va boshqalar) partiyalaridan andoza olingan.

Ushbu suzuvchi dialog oynasini *Ctrl+Alt+I* klaviatura kombinatsiyasini qayta terish orqali yopish mumkin.

Har bir g'oya nusxa ko'chirilishi va keyingi ishlaringiz uchun namuna sifatida o'zingizning partiturangizga joylashtirishingiz mumkin.

G'oyaning o'zi tahrirlanishi va tahrirlangan shaklda keyinchalik foydalanish uchun kutubxonada saqlab qoldirilishi mumkin.

Keling, so'nggi vositani ko'rib chiqamiz. Bu - *Video* oynasi. Ushbu vositani *Ctrl+Alt+V* klaviatura kombinatsiyasini kiritish orqali ekranga chaqirish mumkin. Natijada ish stolida (kompyuter ekranida) *Video* dialog oynasi paydo bo'ladi.

Bu oyna kino, multfilm, qisqa metrajli badiiy filmlar uchun musiqa mahsulotlarini yozishga mo'ljallangan.
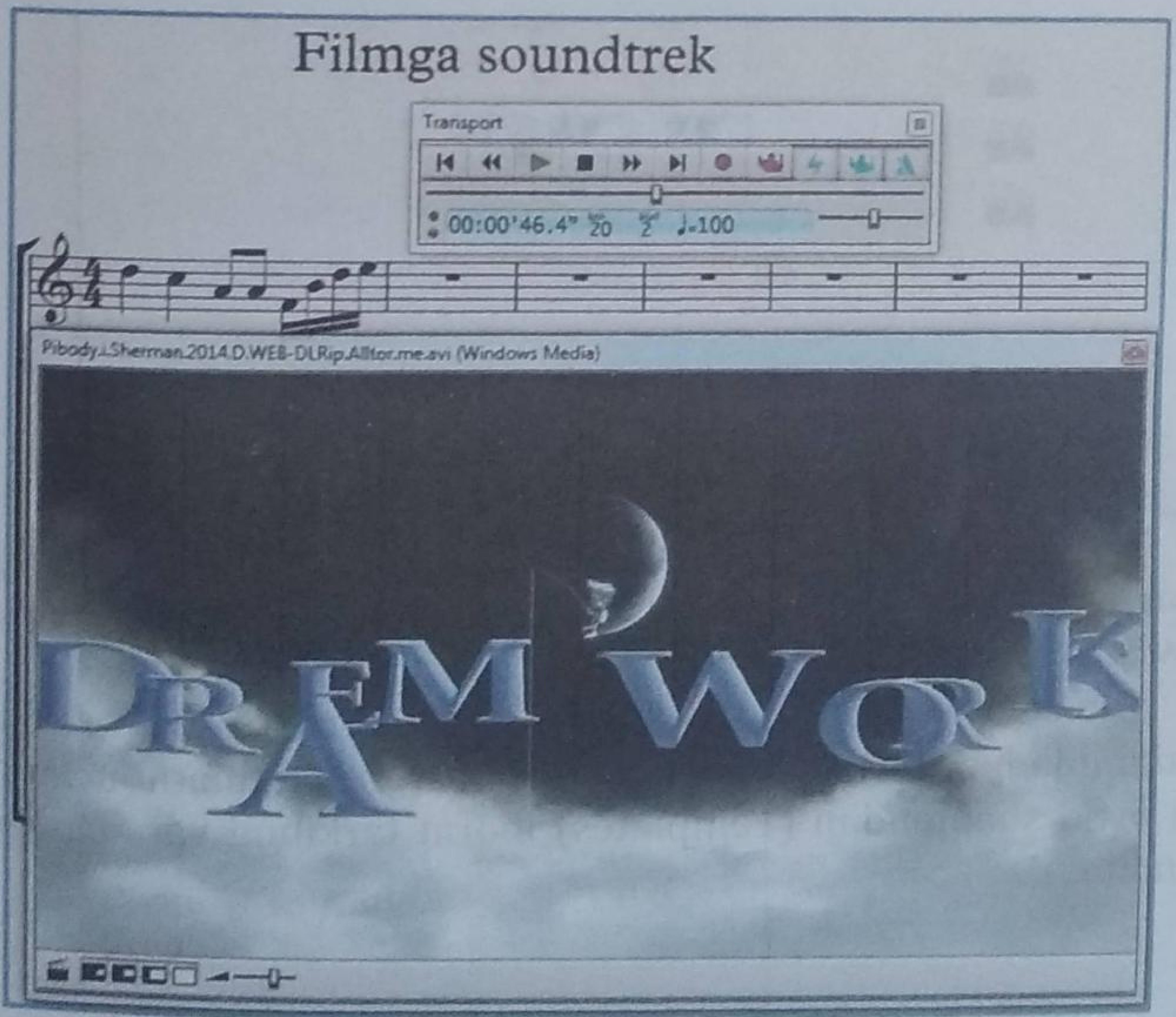
MIDI KLAVIATURA

Sibelius 7 dasturida MIDI klaviaturadan foydalanib nota matnini kiritish ikki xil usulda amalga oshiriladi:

1. Step-time input, notalarni bosqichma - bosqich kiritish usuli deb ham ataladi hamda
2. Flexi - time input - musiqiy matnni bevosita MIDI klaviaturada ijro etish usuli orqali kiritish deb ataladi, ya'ni, "jonli ijro" jarayonida musiqiy matnni kiritish mumkin.

Sibelius 7 dasturida ushbu ikkita matn terish usuli faqat kompyuterga ulangan MIDI klaviaturasi mavjud bo'lgandagina amalga oshirilishi mumkin.

Step-time input yoki Flexi-time input usuli bilan musiqiy matn kiritishni ishga tushirishdan oldin Note Input kirish menyusidagi sozlamalardan foydalanish uchun File > Preferences dialog oynasini oching. Keyin esa chap vertikal maydonda Step-time va Flexi-time yorlig'ini tanlang va ochilgan oynada tegishli sozlashlarni amalga oshiring.

Step-time input

Step-time input jarayonida kompyuterning asosiy klaviaturasidagi harflardan foydalanmasdan, MIDI klaviaturadan alohida nota va tovushlarni kiritish imkonini beradi. Nota va pauzaning cho'zimi kompyuterning raqamli klaviaturasi yordamida ko'rsatilishi shart.

Flexi - Time input qo'shimcha sozlamalarni amalga oshirishni talab qiladi. Buni amalga oshirish uchun dialog oynasining chap vertikal maydonida Preferences > Step-time and Flexi-time input yorlig'ini tanlang.

Scanned by TapScanner

MUNDARIJA

So'zboshi 2
Kirish 4
4-Modul. Jonli ijro vaqtida musiqa asarlarini notaga olish tajribasi 6
1-mavzu. Notaga olish vaqtida texnika vositalar (magnitofon, diktafon, audio - video yozuvlardan foydalanish metodikasi) 6
2-mavzu. Musiqiy folklor asarlarni to`plash va notaga olish 8
3-mavzu. Notaga olingan musiqa asarlarini kompyuter dasturlarida ishlash, qayta ishlash, musiqiy namunalar hujjarlarini tarkiblash, notalashtirish 9
"Score" va "Music Construction Set" dasturlari 10
Dasturlar o'rtasida o'zaro ma'lumot almashinuvi 11
Sibelius 7 Dasturi 12
Menyu lentalari 23
Keypad dialog oynasi yorliqlari 37
Yangi hujjat yaratish 44
Nota matnini sichqoncha orqali kiritish 52
Nota matnini kompyuter klaviaturasi orqali kiritish 57
Interval 61
Midi klaviatura 63
Ligalar va legatolar 64
Nyuanslar 66
Temp va metronomik belgilar 68
Artikulyatsiya 72
Akkordlarning harfiy-raqamli belgilari 74
Tekst menyusi (text) 76
Maxsus ritmik shakllar 77
Melizmlar 80
Fortepiano asarlarini joylashtirish tartibi 86
Taktlarni raqamlash mexanizmi 89
Transpozitsiya 91
Musiqa asari transpozisiyasi 94
Kamer ansambli 101
Xor partiturasi 104
Qaynoq klavishlar 110
Test savollari 114
Foydalangan adabiyotlar ro'yxati 128

Scanned by TapScanner

RAXMATOV NURBEK ERKINOVICH

NOTALASHTIRISH VA KOMPYUTER DASTURLARIDA ISHLASH

(jonli ijro vaqtida musiqa asarlarini notaga olish tajribasi)

Muharrir:	*A. Qalandarov*
Texnik muharrir:	*G. Samiyeva*
Musahhih:	*Sh. Qahhorov*
Sahifalovchi:	*M. Ortiqova*

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 15.04.2021. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog`ozi. Bosma tobog`i 8,2. Adadi 100. Buyurtma №97.

Buxoro viloyat Matbuot va axborot boshqarmasi
"Durdona" nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

"Sadriddin Salim Buxoriy" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45

Scanned by TapScanner

ISBN 978-9943-7081-7-4

Scanned by TapScanner